

**"IMTIHON" VA "BAHOLASH" MA'NOLARIGA EGA SAVODXONLIKNI
TAVSIFLOVCHI INGLIZCHA FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR VA MAQOLLAR***S. Abdullayeva¹**Annotatsiya:*

Maqolada ingliz tilida insonning bilim darajasini tavsiflovchi frazeologik birliklar va maqollar o'rganilgan. "Imtihon" va "baholash" ma'nolarini o'z ichiga olgan iboralar savodxonlikni aks ettiradi. Ishda o'rganilayotgan iboralarning konnotativ, kontekstual, semantik, grammatik xususiyatlari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim darajasi, frazeologik birlik, baholash, idioma.

doi: <https://doi.org/10.2024/tdtef432>

Ta'lim darajasi shaxsning ijtimoiy mavqeini aks ettiruvchi muhim xususiyatlardan biridir. Ta'lim hayotning ish, daromad, madaniy manfaatlar va ijtimoiy aloqalar kabi jihatlariga ta'sir qilishi mumkin. Imtihon testlarini aks ettiruvchi frazeologik birlıklar va maqollar insonning bilimi bilan uzviy bog'liqdir.

Imtihonlar talabalar bilimini tekshirishning an'anaviy usullaridan biri bo'lib, u Xitoyda miloddan avvalgi 200-yillarda paydo bo'lgan va amaldorlarni tanlashda qo'llanilgan. O'rta asrlarda Evropada imtihonlar birinchi marta universitetlarda bakalavr va magistr darajalarini olish uchun sinovlar o'tkazilganda paydo bo'lgan. 19-asrda barcha Yevropa mamlakatlarida imtihon tizimi joriy qilingan. Imtihonlar o'qituvchilarga o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini yanada chuqurroq va norasmiy tarzda tekshirish va baholash, ularning o'quv va tarbiyaviy faoliyati natijalarini aniqlash imkonini beradi. To'g'ri tashkil etilgan o'quv jarayoni va imtihonlarga tayyorgarlik o'quv materialini ongli va ijodiy o'rganish, takrorlash, tizimlashtirish va mustahkamlashga yordam beradi. (Rus pedagogika entsiklopediyasi, Moskva, Buyuk rus entsiklopediyasi, elektron dizayn "Bepul kirish" 2003)

Imtihondan muvaffaqiyatli o'tish shaxsning yuqori darajadagi bilimini nazarda tutadi;

ace a sinov - imtihonda eng yuqori ball olmoq. Ingliz tilidan tarjima qilingan "ace" leksemasi "bir zarba bilan ochko olmoq", "eng yuqori ball olmoq" ma'nolarini bildiradi;

go in for honours - imtihonlarni a'lo baholar bilan topshirmoq, bu erda "go in" - bu "ishtirok etish" yoki "biror narsa qilish" degan ma'noni anglatuvchi fe'li birikma. "For honours" -bu harakatning maqsadi yoki maqsadini ko'rsatadigan predlogli konstruktsiya. "For" bu erda imtiyozli diplom olish ekanligini ko'rsatish uchun ishlatiladi, "honours" esa imtiyozli diplom ma'nosini beradi. Shunday qilib, go in for honours "faxriy diplom olishda ishtirok etmoq" degan ma'noni anglatadi. Bu, odatda, odam o'z ishi yoki o'qishi uchun yuqori baho yoki mukofot olishga intilishini anglatadi. Shunga ko'ra, idioma *graduate with honours* deganda oliy ta'lim muassasasini imtiyozli diplom bilan tamomlash tushuniladi;

¹ Sanobar Abdullayeva, Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, Samarqand davlat chet tillar instituti

imtihonga yaxshi tayyorlangan talabani *be well up for an examination* frazeologik birligini tasvirlaydi. Sifat "well up" aqlli, bilimli, deb tarjima qilinadi, yuqoridagi ibora tom ma'noda "imtihonda bilimdon bo'lmoq" deb tarjima qilinadi.

Biroq, o'rganilayotgan tilda imtihon sinovlaridan qoniqarsiz o'tishni ko'rsatadigan iboralar mavjud. Masalan, *bomba a test* frazeologik birligi misol bo'lib xizmat qilib, fe'l "bomb" - biror narsada muvaffaqiyatsizlikka uchramoq, "test" – bu odatda test, imtihon yoki bilimlarni sinashga ishora qiluvchi ma'nodir. Shuning uchun, *bomba a test* "muvaffaqiyatsiz sinov" yoki "sinovdan o'tmaslik" deb tarjima qilinishi mumkin. Bu asabiylashish hissi, bilimingizga ishonchsizlik yoki shunchaki baxtsiz tasodif tufayli bo'lishi mumkin.

Bilimlarni ob'ektiv baholash uchun imtihon javobini tahlil qilish turli nuqtai nazardan amalga oshiriladi: talabani umumiy ufqlari kengligi, faktik materialni bilish, uni taqdim etish mantig'i, mustaqil fikrlash qobiliyati, argument dalillari va boshqalar. Komissiya a'zolari muhokamasidan so'ng imtihon baholari barcha imzolar bilan tasdiqlanadigan bayonnomaga kiritiladi. Imtihon natijalarini ko'rib chiqish uchun sinf yig'ilishi talabalar uchun yakuniy bosqichdir. Imtihonlarni tahlil qilish har bir fan bo'yicha o'quv dasturini amalga oshirish sifatini baholash, javoblarni tahlil qilish va talabalarning bilim olish ko'nikmalarini rivojlantirishni baholash, o'qituvchilarning imtihonlarga tayyorgarlik darajasi va ularni o'tkazish usullarini o'z ichiga oladi. Imtihonlarni tahlil qilish natijalariga ko'ra maktab rahbarlari o'quv jarayonini takomillashtirish yo'llarini belgilashlari mumkin. (Rus pedagogika entsiklopediyasi, Moskva, Buyuk rus entsiklopediyasi, elektron dizayn "Bepul kirish" 2003)

Imtihonda qoniqarli bahoni satisfy the examiners idiomasi ifodalaydi, unda "satisfy" leksemasi so'zma – so'z "qondirmoq" deb tarjima qilinadi, "examiners" esa imtihonchilar deb tarjima qilinadi va shunga ko'ra imtihon testlarini qoniqarli, a'lo darajada topshirmasligini anglatadi. "Satisfy" fe'li ma'lum talablar yoki standartlarni bajarish zarurligini bildiradi. Bunday holda, bu talabani belgilangan imtihon talablari va standartlariga muvofiqligini anglatadi. "The examiners" imtihonlarda talabalarning bilim va ko'nikmalarini standartlashtiradigan va baholaydigan odamlar guruhiga ishora qiladi. bu nafaqat imtihondan o'tishni, balki imtihonchilar tomonidan belgilangan muayyan standartlarga javob berishni ham anglatadi. Bu nafaqat bilimga ega bo'lishni, balki ularni amaliy vazifalarda qo'llash qobiliyatini, shuningdek muammolarni tahlil qilish va hal qilish qobiliyatini ham o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu idiomadan foydalanishi nafaqat bilim va ko'nikmalarining muhimligini, balki ularni imtihonchilarga ishonchli tarzda namoyish etish qobiliyatini ham ta'kidlaydi.

Insonning bilim darajasining keyingi ko'rsatkichi baholashdir. *Straight a* iborasi odatda maktabda yoki universitetda mukammal baho olgan odamni tasvirlash uchun ishlatiladi. "Straight" sifat bo'lib yoki "to'g'ri" degan ma'noni anglatadi. Shu nuqtai nazardan, bu odamning o'quv faoliyatida hech qanday og'ish yoki o'zgarishlarsiz mukammal baho olishini ko'rsatishi mumkin. "A" - bu Amerika ta'lim tizimidagi eng yuqori bahoga murojaat qilish uchun ishlatiladigan harf, ya'ni "a'lo". Bundan kelib chiqadiki, *Straight a* iborasi ushbu yuqori darajadagi akademik ko'rsatkichlardan hech qanday farq qilmasdan doimiy ravishda mukammal baholarga ega bo'lgan odamni anglatadi.

Frazeologik birlik *good mark* yaxshi xulq-atvor attestatini belgilaydi va majoziy ma'noda maqtov, yuksak minnatdorchilikni (maktabda, qamoqxonada) ifodalaydi. Baholash - "good" yaxshi, yuqori sifatli yoki muvaffaqiyatli deb baholanishni anglatadi. Natija – "mark" maktab yoki ishdagi baho yoki baholash tizimini bildiradi. Bunday holda, "mark" ish yoki ish faoliyatini baholash natijasi sifatida talqin qilinishi mumkin. Frazeologik birlik baholash tizimi kontekstida yaxshi natija yoki yaxshi bahoni bildirishi mumkin, masalan, maktabda yoki ishxonada.

Aksincha, idioma *bad ball* - yomon baho, kimdir topshiriqni, testni yoki baholashning boshqa shaklini bajarish uchun olgan salbiy yoki past bahoga ishora qiladi. Bu shuni ko'rsatadiki, odam yaxshi ishlamagan yoki kutilgan standartga javob bermagan va shuning uchun past ball berilgan. Ushbu kontekstdagi "baholash" atamasi ko'pincha "baho" yoki "ball" bilan bir-birining o'rnida ishlatiladi, natijaning raqamli yoki harfli ko'rsatgich bilan baholash uchun. Bu idioma kimningdir akademik yoki kasbiy faoliyatiga nisbatan umidsizlik yoki muvaffaqiyatsizlik hissini bildiradi.

Mashhur *pass with flying colours* iborasi (Amerika ingliz tilida "uchib yuruvchi gullar bilan yurish") kimdir topshiriqni qanchalik yaxshi bajarganini tasvirlash uchun ishlatiladi. "Flying colors" iborasi ko'pincha muvaffaqiyat yoki yutuqlar bilan bog'liq bo'lgan rang, yorqinlik va to'yinganlikning vizual ko'rinishini anglatadi. Ushbu idiomani taqqoslash — muvaffaqiyat-bu yorqinlik, bu erda muvaffaqiyat jonli va yorqindan xira va bo'sh ranggacha bo'lgan ranglar spektri bilan bog'liq. Muvaffaqiyatli o'tish, kimdir eng yuqori darajadagi mahorat yoki muvaffaqiyatga erishganligini va bu yutuq ranglar spektri kabi yorqin va rang-barang ekanligini anglatadi. Masalan, odatda bu ibora test yoki boshqa imtihonni "a'lo darajada" topshirgan, ya'ni testni oson yoki juda yuqori ball bilan topshirgan kishiga nisbatan ishlatiladi. Bu ibora kashfiyot davrida paydo bo'lgan, kemalar portga bayroqlar ("gullar") ko'tarilgan yoki tushirilgan holda qaytib kelishgan, bu kema muvaffaqiyatli yoki mag'lubiyatga uchraganligini, ko'tarilgan bayroqlar muvaffaqiyatni va tushirilgan bayroqlar mag'lubiyatni ko'rsatgan. Shuning uchun, "uchib ketadigan gullar bilan" iborasi tom ma'noda kimdir topshiriqni bajarganligini anglatadi, garchi u idiomatik ravishda bu vazifada alohida muvaffaqiyatni anglatadi.

Idioma *"A" for effort* qo'lidan kelganicha harakat qilishni anglatadi. Idioma, natija muvaffaqiyatsiz yoki past bo'lishi mumkin bo'lsa ham, vazifani bajarish uchun qilingan sa'y-harakatlarni e'tirof etish yoki maqtash uchun ishlatiladi. Tahlil qilingan idioma AQSh ta'lim tizimida paydo bo'lgan va u erda maktablarda o'quvchilarni baholash uchun ishlatilgan. Shu nuqtai nazardan, "A" harfi, agar yakuniy natija mukammal bo'lmasa ham, talabaning topshiriqni bajarish uchun qilgan harakatlari uchun yuqori bahoni ko'rsatadi.

Shunday qilib, idioma, agar natija ideal bo'lmasa ham, vazifani bajarish uchun qilingan harakatni tan olish ifodasidir. Ko'pincha maktab, ish, shaxsiy munosabatlar va sport tadbirlari kabi turli kontekstlarda harakatni tan olish uchun so'zlashuv va yozma ravishda qo'llaniladi.

Misollardan ko'rinib turibdiki, ingliz tilidagi odamning bilim darajasi turli xil maqol va frazeologik iboralar yordamida etkazilishi mumkin. Ifodalar ham ijobiy, ham salbiy ma'nolarga ega, ya'ni yuqori ma'lumotli odamni, shuningdek johil va savodsiz odamni baholaydi. Inson ta'limi ingliz jamiyatidagi inson maqomining eng muhim ko'rsatkichidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

[1]. Абдуллаева С. Chet tilini o'qitishda hozirgi zamon axborot texnologiyaning qo'llanilishi. *Интернаука*, 5 (105) – 2019/2

[2]. Abdullaeva S. Difference between proverbs and sayings with proper names. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities* 12 (1), 2022 – 36-40 pp.

[3]. Abdullaeva S. Interpretation Of Phraseological Units with the Zoonyms "Cow" and "Bull" in the English and Uzbek Languages. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*. Vol. 16 (2023): TJM. 2023, 30-31pp.

- [4]. Азизова Ф.С. Краткий англо-узбекско-русский фразеологический словарь. – Ташкент: Фан ва технология, 2010. – 160 с.
- [5]. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – 2-е изд. перераб. – Москва: Высшая школа, 1996. – 156 с.
- [6]. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. -Изд. 3-е, испр., в двух книгах. -М.:СЭ, 1967. – Т.1.- 738с.;Т.2. – 739 - 1264 с.(АРФС)
- [7]. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. – 2-е изд. – Москва: Наука, 1973. – 368 с.